

82

2-16

910

u. y.
u. p-

ԱՄԷՆ ՊՐԱԿ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍԸ ԿԸ ՊԱՐՈՒՆԱԿԷ

Ն Ա Թ Բ Ի Ն Ք Ե Ր Թ Ը Ն

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՀՈՉԱԿԱԻՈՐ ԳԱՂՏՆԻ
ՈՍՏԻԿԱՆԻՆ ՆՈՐ ՍՐԿԱԾՆԵՐԸ

ԹԱՐԳՄ. Ժ. Շ.

ԹԻԻ 4

ՄԱՀԱՑՈՒ ԱՆԿՈՒՄ ՄԸ

— Օրիորդ Պելիսա, նանեցեք վար իջնել, ձեզ կը ձերբակալեն:
Փինեքրըն իր խօսքերը դեռ չէր աւարժած երբ հօսիս Ֆերնանսօն
սաղարով մը անոր վրայ կը խոյանար:

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԹԷ ՈՃԻՐ

Ամուրիներու «Լաթիթիա» աղուժքին անդամները նոր
ինկֆիլտի ճարտարագործ պղտիկ տիրուն քա-
ղաքը, Գոննէքթիքըթի վրայ: Տասերկու հոգի էին, ամենքն
ալ այրիկամ ամուրի, որոնք առտուն Նիւ Եօքսէն եկած էին
անոնադրին նախատեսած տարեկան պտոյտը կատարելու
համար:

Կէս օր էր երբ կառախումբէն իջան: Նախ դացին քա-
ղաքին առա ին պանդոկը, ուր կազդուրուեցան ճոխ և
աննդարար ճաշով մը:

«Լաթիթիա» աղուժքը Նիւ Եօքսէի մէջ հիմնուած էր
քանի մը տարի առաջ: Քսանի չափ անդամ ունէր: Էնկե-
րութեան նպատակն էր կարելի եղածին չափ շատ դրօսանք
հայթայթել իր անդամներուն և օգնել անոնց որ իրենց ժա-
մանակը հաճելի կերպով անցընեն ըլլա՛յ բարեկամական հա-
ւաքոյթներով, ըլլա՛յ համախումբ արշաւանքներով:

Ուրեմն այն օրը անոնցմէ 12ը Սքրինկֆիլտ եկած էին:
Քաղաքը, թէեւ պղտիկ, բայց շահեկան էր և տեսնելու ար-
ժանի: Այնտեղ կար մասնաւորապէս զէնքի մեծ գործարան
մը, «Շունայդըտ Սթէյթս Արմօրի», որ համբաւաւոր էր բո-
վանդակ Մ. Նահանգներուն մէջ և զոր «Լաթիթիա Քլիւպ»ի
անդամները մտադիր էին այցելել կէս օրէն ետք:

Անոնց մէջ ամէնէն լուրջը և ամէնէն զգուշաւորը գնդ-
ձօն Մաք Բաֆինսն էր: Քիչ անդամ կը խառնուէր իր պաշ-
տօնակիցներուն զբօսանքներուն: Նախկին գնդապետը այրի
էր: Ամուսնութիւնը շատ տխուր յիշատակներ թողած ըլլա-
լու էր իրեն: Վասն զի միշտ տրեւում և խիստ կ'երեւար ու
բոլորովին բացառիկ բան մըն էր անոր խնդալը: Միմիայն

իր բարեկամներուն ստիպողական թախանձանքներն էին որ զինքը համոզած էին խնդրել իր ընդունելութիւնը ակումբին մէջ։ Արդարեւ զինքը հանչողները գիտէին թէ գնդապետը ատենօք կատարեալ ընկերական մարդ մը եղած էր։ Ստուգիւ մեղք պիտի ըլլար եթէ վերջնապէս քաշուէր մենութեան և մեկուսացման մէջ։

Փութանք ըսել թէ գնդապետը բնաւ չէր ցաւեր «Լաթիթիա Քլիւպ»ին մէջ մտած ըլլալուն համար։ Այդ սիրալիր և համակրալից միջավայրին մէջ շատ հանդիստ կը գտնէր ինքզինքը։ Հիմակ յաճախ կը զուարթանար և ժամանակի մը համար կը վտարէր իր միտքը հալածող տխուր մտածումները։ Այդ օրերը անիկա բոլոր հանդէսներուն և պառչանիւրուն կը մասնակցէր և ինքզինքը ցոյց կուտար ընկերներուն ամէնէն զուարթը և ամէնէն սրամիտը։ Իր պաշտօնակիցները ամենալեւրդ համակրանք կը տածէին իրեն հանդէպ։ Երբ տրտում ու թախծալից կը տեսնէին զայն, կը յարգէին անոր տիրութիւնը և իր քովէն կը հեռանային ականածանքով։

Մեր ըսած օրը, գնդ. ձօն Մաք Րաֆինս Նիւ Եօքսէն մինչեւ Սըրինկֆիլտ նորէն շատ վերապահութիւն ցոյց տուած էր։ Իր ուղեկիցներուն կատակները և զուարթ խօսքերը հազիւ կրցած էին ժպիտ մը խլել իրմէ։

Բայց ճաշէն ետք, որու միջոցին ամենաընտիր զինի խմած էին առատօրէն, գնդապետին ընթացքը բոլորովին փոխուեցաւ, մեծ գոհունակութիւն պատճառելով ամէնուն։ Այնուհետեւ նոյնչափ զուարթ և խօսուն եղաւ որչափ տխուր և լռակիաց էր մինչեւ այն ստեն և շատ չանցած՝ կատակներ, զուարճալի խօսքեր ըրաւ և սրամիտ պատասխաններ տուաւ։

Ճաշէն ետք նախ թանգարան դացին, — զուտ վերածնութեան ոճով մեծ չէնք մը, ուր հաւաքուած էին գեղարուեստական վաղեմի և արդիական գործեր, նկարներ և արձաններ։ Բնական պատմութեան Միւզէոն մըն ալ կար, ուր այցելեցին արագօրէն և յետոյ պտոյտի մը ձեռնարկեցին Անտառի Դարաստանին մէջ, — անտառուտ ընդարձակ տարածութիւն մը, լճակներով և ջրակայքերով, զորս գրեթէ ամբողջովին ծածկած էին ջրային հիւնալի տունկեր։

Դնդ. Մաք Րաֆինս շատ զուարթ արամադրութեան

մէջ էր միշտ։ Կերպով մը առաջնորդը եղած էր իր ընկերներուն և իր սրամիտ պատրաստաբանութիւնները ամէն վայրկեան քրքիջ կը պատճառէին։

Դարաստանէն դուրս ելլելով, ուղղուեցան դէպի գէնքի գործարանը, որուն ընդարձակ շէնքերը կը տարածուէին մօտերը։ Անոնցմէ մէկը, Սմիթ անունով ծերուկ հասառու մը, յանկարծ պոռաց։

— Տե՛արք, կարծեմ թէ ապահովապէս մեծ հետաքրքրութիւն կը չարժենք։ Խափշիկ մը կայ հոն, որ աւելի քան մէկ ժամէ ի վեր մեզի կը հետեւի։ Կը տեսնէ՞ք։ Կարծախասի, բայց շատ թիկնեղ է։

Ամենքն ալ ետեւին դարձան Սմիթի կողմէ իրենց ուշադրութեան յանձնուած խափշիկը տեսնելու համար։ Անոնցմէ ոչ մէկը տակաւին նշմարած չէր և տիկա բնական էր, վասնզի իրենց ուշադրութիւնը ամբողջովին զբաւուած էր այն բաներով, զորս տեսած էին Սըրինկֆիլտ հասնելէն ի վեր։

Մէկ հոգի միայն՝ գնդ. Մաք Րաֆինս հաստատեց Սմիթի խօսքերը։

— Այո՛, իրաւունք ունիք, Մր. Սմիթ, ըսաւ։ Այս խափշիկը արդէն երկու անգամ տեսայ մեր մօտը։ Առաջին անգամ կայարանին մէջ էր, երբ կառախումբէն իջանք և երկրորդ անգամ՝ բնական պատմութեան Միւզէոնին մէջ։

Խափշիկը անտարակոյս նշմարեց որ իր ներկայութիւնը դիտուած էր, վասն զի յանկարծ անհետացաւ։

— Կուռողի մը կամ կռփամարտիկի մը երեւոյթը ունէր, շարունակեց Սմիթ։ Հաւանաբար մեզմէ մէկը ճանչնալ կարծեց, յետոյ, տեսնելով որ սխալած է, առաւ քալեց։

Խօսակցութեան այս նիւթը հոս թողուցին և շուտով մոռցան խափշիկը, որ արդէն անգամ մըն ալ երեւան չեղաւ։ Քանի մը վայրկեան ետք գէնքի գործարանը հասան։ Մ. Նահանգներուն մէջ գտնուածներուն ամէնէն կարեւորներէն մէկն էր։ 1500ի մօտ գործաւորներ ունէր և ամէն տարի 120,000 հրացան կը շինէր։ «Լաթիթիա Քլիւպ»ի անդամները ամենամեծ հետաքրքրութեամբ այցելեցին աշխատանոցները, անթիւ անհամար մեքենաներուն բանելու կերպը բացատրել տալով մանրամասնօրէն։

Գործարանին բակին մէջ բարձրկէկ աշտարակ մը կար, ուրկէ կարելի էր դիտել հիւանալի տեսարան մը Սրբինկի-տի և շրջականերուն վրայ: Գտնուեալը ելլելու համար հարկ էր խղունջաձեւ ու բաւական տաժանակի սանդուղէ մը մտնել: Ուստի այդ պարտններէն շատերը հրաժարեցան վերելքէ մը, որ իրենց տարիքին մէջ չէր հրապուրեթ զերեւոյթ: Միայն գնդ. Մաք Րաֆինս սանդուղէն ելաւ: Իրեն կը հետեւէին իր երկու ընկերները: Բնութեան խանդավառ հիւսիսը մը բլլալով, երբեք պիտի չներէր որ այդպիսի առիթ մը կորսնցնէր ու մեկնէր առանց դիտելու այն հրաշալի համայնապատկերը, որ զխոտըին հիացիկ աչքերուն առջեւ կը պարզուէր աշտարակին բարձունքէն:

Երեքին մէջէն ամէնէն կայաաւոր և ամէնէն առօյգը ինքն էր, իր տարիքին հակառակ և առանց դժուարութեան պատշգամբին վրայ հասաւ միւսներէն առաջ: Արմուկը դրաւ այդ պատշգամբին քարէ շրջապատին վրայ և հիացումով դիտեց զիւզանկարը երկարօրէն: Չէր կրնար աչքերը հեռացնել այդ հիւանալի տեսարանէն: Իր երկու բարեկամներուն, որոնք արդէն կը տրամադրուէին իջնել, յայտարարեց թէ նախապատիւ կը սեպէր առկաւին քանի մը վայրկեան մնալ և թէ պահ մը ետք պիտի միանար իրենց, թող հոգ չընէին իր մասին:

Գործարանին տնօրէններէն մէկը, որ անձնական բարեկամութիւն ունէր այդ պարտններէն շատին հետ, ակումբին տնօրէնները նախընթացի հրաւիրած էր իր տունը: Հետեւաբար գնդապետը զիտէր թէ ո՛ւր պիտի գտնէր իր ընկերները, քանի որ տնօրէնը կը բնակէր ազուր սպանիկ ամբարանոց մէջ, զործարանին բակին յարակից սիրուն պարտէզի մը մէջտեղ: Զուարթօրէն կը խօսէին և երբեմն քան քան կը խնդային, երբ մէկը կամ միւսը ցորեկին լսուած ազուր կատակ մը կը յիշեցնէր:

Վերջապէս սանդուղին ստորոտը հասան և զիրենք բազմէն բաժնող նեղ դուռնէն դուրս ելան, առանց կտակածելու թէ սոսկալի աղէտ մը պիտի պատահէր:

Արդարեւ, երբ բակը կը մտնէին, յանկարծ իրենց վերեւ լսեցին մարդկային կուրծքէ մը բխած սոսկալի աղաղակ մը, յղաճատական օրտապատառ կոչ մը: Միեւնոյն ատեն աշ-

տարակին բարձունքէն նետուած մարմին մը անջրպետէն անցաւ և իսկ ազմուկով մը ինկաւ ջախջախուեցաւ քարայն-տակին վրայ, ուր անշարժ մնաց:

Երկու մարդիկը նախ և առաջ իրենց ապշութեմէն կարծես թէ քարացան: Միեւնոյն ժամանակ, բակին միւս կողմէն, տնօրէնին պարտէզին մէջ, սոսկումի աղաղակներ կը լսուէին:

— Ծօ՛ն, մեր վաղեմի՛ բարեկամը, Ծօն Մաք Րաֆինս, պոռաց վերջապէս երկու պարտններէն մէկը, մեռելի մը պէս տեղուեալ:

Աւա՛ղ, այո՛, գնդապետն էր, որուն դիակը կը հանգչէր քարայնտակին վրայ, արեան լիճի մը մէջ: Գլխիվայր ինկած և մահը վայրկեանական եղած էր:

Ակումբին միւս անդամները վաղեցին և սոսկումի ու կարեկցութեան խառնուրդով մը դիտեցին անկենդան մարմինը իրենց բարեկամին, զոր ա՛յնքան զուարթ ու կեսալիւր տեսած էին տակաւին քանի մը վայրկեան առաջ:

Ի՞նչ պատահած էր ուրեմն, Ծօն Մաք Րաֆինսն էր որ ինքզինքը վար նետած էր աշտարակին բարձունքէն: Այդ պարագային մէջ հարկ էր ընդունիլ թէ յանկարծ տենդային նոպայ մը ունեցած էր, վասն զի այդ օրուան չափ երջանիկ և ապրելուն համար դո՛հ երեւցած չէր բնաւ: Եթէ անձնատապան եղած էր, անշուշտ պաշարիւնութեամբ և դիտակցութեամբ եղած չէր: Եւ յետոյ, եթէ սոսկալի անձնատապան ըլլալու մտադրութիւն ունեցած էր, ի՞նչպէս բացատրել սոսկումի այն աղաղակը, որ դարձուրելի անկումէն հազիւ ըսպէ մը առաջ լսուած էր:

Բայց եթէ անձնատապանութիւն չէր, ոճի՞ր մըն էր ուրեմն: Այս դաղափարը ունեցան հոն գտնուողները, բայց ո՛չ մէկը համարձակեցաւ յայտնել: Եւ յետոյ, եթէ տուամին պարագաներուն վրայ խորհուէր, ոճի՞րի մը ենթադրութիւնը անընդունելի կ'երեւէր: Արդարեւ կը յիշուի թէ Մաք Րաֆինսէն և ակումբի իր երկու պաշտօնակիցներէն զատ մարդ չկար աշտարակին մէջ: Ասիկա ստոյգ: անվիճելի իրողութիւն մըն էր:

Երբ Մաք Րաֆինսի երկու ընկերները վար կ'իջնէին, Գնդապետը մինակ ձգելով պատշգամբին վրայ, վեր ելլող մէ-

կու մը չէին հանդիպած : Արդ, իրենց դժբախտ բարեկամին մարմինը բակին գետնին վրայ ջախջախուած էր ճիշդ այն պահուն, ուր իրենք դուռնէն դուրս կ'ելլէին : Ոճիր չըլար առանց ոճրագործի : Ուրեմն ոճրագործը ո՛ւր էր :

Ճիշդը ըսելով, մարդ կրնար սա գիտողութիւնը ընել իսկոյն . — Մարդասպանը, զոր ո՛չ ոք տեսած էր, թերեւս աշտարակին ներսը, անկիւն մը պահուելու էր մինչեւ իր ոճիրը գործելու վայրկեանը : Ներկաներէն մէկ քանին այս ենթադրութիւնը ըրին և ոստիկանութեան քննիչը, որ քննեալը հասաւ քննութիւն մը կատարելու համար, ինք ալ համամիտ եղաւ այս ենթադրութեան :

Ամէն պարագայի մէջ բան մը կար որ ստոյգ էր և արդէն իսկ հաստատուած, այսինքն Մաք Րաֆինսի երկու ընկերներէն ետք ո՛չ ոք դուրս ելած էր աշտարակէն : Արդ, անիկա մէկ դուռ միայն ունէր : Միւս կողմէ, «Լաթիթիա Քլիւպ»ի անդամներուն և գործարանին տնօրէնին ու քանի մը պաշտօնեաներու կողմած խումբը հազիւ մէկ մէթը հեռու էր այդ դուռնէն : Հետեւաբար նիւթապէս անկարելի էր որ մէկը դուրս ելած ըլլար առանց նշմարուելու :

Աշտարակին ներսի կողմը խնամքով պրպակեցին : Բայց ո՛չ մէկ հետք, ոչ մէկ նշան թոյլ չտուաւ ենթադրելու թէ մէկը հոն պահուելու ըլլար տակաւին : Պնդապետին մահուան դադոնիքը հետզհետէ աւելի վրդովիչ կ'ըլլար :

Այն ատեն քննիչ Տօլրինկ մանրամասն տեղեկութիւններ ուզեց այն ընթացքին վրայ, զոր գնդապետը ունեցած էր զրօսական պտոյտին սկիզբէն ի վեր : Ակումբին բոլոր անդամները միաձայնութեամբ յայտարարեցին թէ Մաք Րաֆինս նոյն օրուան չափ դուարթ եղած չէր բնաւ : Մինչ սոփօրաբար տխուր և լռասէր էր, այսօր ազատ աստարեղ տուած էր իր դուարթութեան և ամէն վայրկեան իր ընկերները կը դուարձացնէր իր պատրաստաբանութիւններով, իր սրամիտ խօսքերով և կատակներով : Եթէ անձնասպանութեան դադափարներ ունեցած ըլլար, եթէ քիչ մը կարենար մտքէ անցընել թէ իր վախճանը մօտ էր, անշուշտ պիտի չկրնար այդպիսի զուարթութիւն մը և սրամտութիւն մը ցոյց տալ :

Քննիչը, այս բոլոր միաձայն վկայութիւնները լսելով, հետզհետէ համոզում գոյացուց թէ ոճիր մը միայն կրնար գործուած ըլլալ : Բայց ո՛ւր գտնել յանցաւորը :

Գալով արկածի մը ենթադրութեան, անիկա վայրկեան մը իսկ չէր դիմանար քննութեան : Աշտարակին վերի մասի քարէ շրջապատը շատ բարձր և շատ լայն էր և պարզ անխօսեմութիւն մը չէր կրնար աղէտ մը առաջ բերել, նոյն իսկ երբ արմուկները այդ շրջապատին վրայ դրած գիտողմը մէկէն ի մէկ նուաղած ըլլար : Բացարձակապէս հարկ էր շրջապատին վրայ ելլել, միւս կողմը անցնիլ կարենալու համար :

Եթէ արկածը կարելի չհամարուէր, հարկ էր դարձեալ անձնասպանութեան կամ ոճիրի մը վրայ խորհիլ : Արդ, անձնասպանութիւնը եթէ ոչ անկարելի, գոնէ նոյնչափ անհաւանական էր : Ուրեմն անպատճառ ոճիր մը գործուած էր :

Այն ատեն քննիչ տեղեկութիւններ ուզեց Մաք Րաֆինսի սովորութիւններուն և անհատական կեանքին վրայ : Ակումբին անդամներէն անոնք, որ աւելի մօտէն կը ճանչնային իրենց տարաբախտ ընկերը, գիտցածնին ըոին : Այս կերպով Տօլրինկ իմացաւ թէ Մաք Րաֆինս մեծահարուստ մէկն էր : Միեւնոյն ատեն խիստ մարդասէր էր և վերջին տարիներուն մէջ հիմնած և տարեթոյակներով ապահոված էր քանի մը բարեօրինական գործեր, որոնք ամենամեծ ծառայութիւններ մատուցած էին Նիւ Սօքթի աղքատ դասակարգերուն : Թշնամի ունենալը չէին գիտեր : Գալով ազգականներու, եթէ ունէր, բնաւ անոնց խօսքը ըրած չէր : Եւ յետոյ իր անձնական գործերուն մասին միշտ մասնաւոր վերապահութիւն մը և դադտնապահութիւն մը ցոյց տուած էր : Բայց զինքը ճանչցողները քանիցս սա տղաւորութիւնը ունեցած էին թէ ատենօք անողորմ վիշտեր կրած ըլլալու էր, ինչ որ կը բացատրէր իր նկարագրին ինքնատուութիւններն և այլանդակութիւնը :

Քննիչ Տօլրինկ կամաց կամաց իջաւ աշտարակին սանդուղէն : Իրեն հետեւեցան ակումբին անդամները և գործարանին տնօրէնը : Դէմքը ծանր երեւոյթ մը առած էր, վասն չի իր տեսածներէն ու լսածներէն ետք հետզհետէ համոզուած էր թէ ոճիր մը գործուած է :

Բակին մէջ գտան դատական պաշտօնատարը, որ նոր եկած էր : Մաք Րաֆինսի դիակին կարճատեւ քննութիւնը արուեստէն հառկցող մարդուն բաւական եղաւ հաստատուելու թէ մահը յանկարծական եղած էր :

Մարմինը տարին դերեղմանատան մեռելատանը, ուր պիտի մնար մինչեւ յուզարկուածութեան վայրկեանը:

Տօլքինկ, որ հեղհեղեղ մտախօհ կ'ըլլար, յանկարծ տեսաւ որ ակումբին անդամներէն մէկը իրեն մօտ կուգար:

— Մը. Տօլքինկ, ըսաւ անիկա, Նիւ Եօրք պիտի դառնանք: Երբ հոն հասնինք, շատ կը փափաքիմ որ, — եթէ անպատեհութիւն մը չէք տեսներ, — երթամ խորհուրդ հարցնեմ մարդու մը, որ ինծի կը թուի թէ ուրիշ ո՛ր է մէկէ աւելի կարող է լուսաբանել այս դաղանիքը:

Քննիչը հետաքրքրուած դէմքով մը նայեցաւ անոր:

— Որո՞ւ խօսքը ընել կ'ուզէք, հարցուց: Անուանի ոստիկան Նաթ Փինքէրթընի՞ համար էք:

— Այո, անմիջապէս դուշակեցիք: Բայց ուղեցի նախապէս խորհուրդ հարցնել ձեզի, վասն զի կրնայ ըլլալ որ դուք աւելի ազէկ սեպէք առանձին շարունակել ձեր քննութիւնը:

— Ո՛չ, ո՛չ, պողոտայ Տօլքինկ աշխուժութեամբ: Գործը այնչափ կնճռոտ է խորհրդաւոր է որ ինծի համար ճշմարիտ սիւսիանք մը պիտի ըլլայ երբ լսեմ թէ մեծանուն ոստիկանը կը հաճի օգնել մեզի: Ինծի չափ դուք ալ գիտէք թէ հասարակութիւնը չի քաշուիր ծաղրելու, տանտիրն տունելու ոստիկանութիւնը, երբ անիկա չյաջողի գտնել զգայացունց ոճիւրի մը հեղինակը: Ի՞նչ ընենք: Այդ բարի հասարակութիւնը մօքէն չանցընէր այն բազէաթիւ դժուարութիւնները և նոյն իսկ երբեմն անյաղթելի այն արգելքները, որոնց դէմ կը ստիպուինք պայքարիլ: Առանց ամչնալու կը խօստովանիմ որ ներկայ պարագային մէջ չեմ գիտեր թէ ի՞նչ պէտք չարմիմ: Եթէ ոճիւր մը գործուած է, — և համոզուած եմ այդպէս ըլլալուն, — յանցաւորը չկրցաւ սակայն օգին մէջ ցնդիլ կամ գետնին տակը մանել: Բայց ի՞նչ եղաւ: Նաթ Փինքէրթըն միշտ անմիջապէս կը տեսնէ թէ ի՞նչ ընել պէտք է: Ուստի անտահման գոհունակութիւն պիտի զգամ, եթէ հաւանի զբաղիլ այս գործով: Մանաւանդ որ, առիթ պիտի ունենամ զինքը ճանչնալու, որուն կը փափաքիմ երկար ատենէ ի վեր: Դժբախտաբար միշտ այնչափ ծանրադրադ է որ կը վախճամ թէ մերթէ: Մտածեցէք անգամ մը: զբաղ է որ կը վախճամ թէ մերթէ: Մտածեցէք անգամ մը: Միմիայն Նիւ Եօրքի մէջ օրը առնուազն երկու կամ երեք

զգայացունց ոճիւրներ կը գործուին և ասոնք առատ Նիւ Եօրք հայրապետ մեծանուն ոստիկանին գործունէութեանը համար:

— Կերպով մը իրաւունք ունիք, բայց մի՛ մոռնաք թէ Փինքէրթըն իր հրամաններուն տակ ունի նշանաւոր աշխատակիցներ, զորս ինք պատրաստած է և որոնց վրայ ի հարկին կրնայ ձգել ընթացիկ աշխատութիւնը: Կ'աւելցնեմ թէ ես անձնապէս տարիններէ ի վեր բարեկամութիւն ունիմ Մը. Փինքէրթընի հետ և կը յուսամ թէ իմ յանձնարարութեանս վրայ պիտի հաւանի ստանձնել այս գործը:

Քննիչ Տօլքինկ ձեռքը խօսակցին երկարեց:

— Ըրէք աօրկա, Մը. . . ., Մը. . . .

— Հուայթ: Անունս Հուայթ է:

— Էա՛ւ ուրեմն, ըրէք աօրկա, Մը. Հուայթ և խորապէս երախտապարտ պիտի ըլլամ ձեզի: Աւելորդ է ըսել թէ ձեզ դիմումին արդիւնքին սպասելով, ես հոս պիտի շարունակեմ ձեռքէս եկածը ընել, բայց շատ կը կասկածիմ որ արդիւնքի մը յանգիմ Փինքէրթընի գալէն առաջ. . . , եթէ երբեք գայ:

«Լաթիթիա Բիւլա»-ի անդամները Նիւ Եօրք դառնալու համար կառախումբ նստան, մեկնած ատենին իրենց ունեցած մօքի տրամադրութենէն բոլորովին տարբեր վիճակի մը մէջ: Իրենցմէ մէկը կը պակսէր ու դանիկա այլեւս բնաւ պիտի չտեսնէին: Ամենքը կը յարգէին և կը սիրէին զնոյն. Մօք Բաֆինսը, որ դիտցած էր իր ընկերներուն սէրը չահիլ սրտի և մօքի իր հազուադիւս յատկութիւններովը: Ուստի ամենքն ալ ծանրախոհ և տխուր էին: Կը մտածէին մարդկային իրերու զննութեան և այն արագութեան վրայ, որով մեր գլխուն կուգան աղէտները, ամէնէն անուշ կասկերը խզելով և յանկարծ մեզմէ յափշտակելով ամէնէն սիրելի էակները:

Ո՛չ ոք գիտէր թէ մեծանուն ոստիկան Նաթ Փինքէրթընի խորհուրդ պիտի հարցուի, որովհետեւ Թօմաս Հուայթ իր ծրագիրներուն մասին բան մը չէր ըսած: Աւելի լաւ կը սեպէր առ այժմ զազանի պահել զանոնք ո՛չ թէ իր ընկերներէն կասկածելուն համար, այլ վասն զի լաւ գիտէր թէ Փինքէրթըն երբ խորհրդաւոր գործով մը զբաղէր, կ'ուզէր որ մարդ չգիտնար:

Վերադարձի ուղեւորութիւնը նոյնչափ տխուր եղած էր որչափ երթի ուղեւորութիւնը՝ զուարթ և ոգեւորեալ: Ամբողջ ճամբորդութեան միջոցին հազիւ թէ քանի մը խօսք փոխանակեցին: Ամէն ոք զմնդակ խորհրդածութիւններու մէջ թաղուած էրդև կը խորհէր ծերունի գնդապետին սոսկալի վախճանը չըջապատող դաղտնիքին վրայ, որ թերևս բնաւ պիտի չլուսարանուէր:

Երբ ճեպընթացը վերջապէս մտաւ Նիւ Եօքքի կեդրոնական կայանը, այդ պարոնները իրարմէ բաժնուեցան անշուկ: Սակայն իրենց միջեւ որոշեցին որ եթէ նոր բան մը իմացող ըլլար այն տուամին վրայ, որուն տխուր և անկարող վիճակները եղած էին, անմիջապէս իմաց պիտի տար:

Այս բանը ընելու ամենապարզ միջոցն էր երկու օրը անգամ մը զիրար գտնել այն դարեկրատան մէջ, ուր սովորաբար կը յաճախէին ակումբին անդամները: Իրենցմէ մէկն մէկը իր կողմէ պզտիկ քննութիւն մը պիտի կատարէր գլխապետին անցեալին վրայ և արդիւնքը պիտի հաղորդէր իր ընկերներուն:

Իր բարեկամներէն հրաժեշտ առնելէն ետք և ուշ ըլլալուն հակառակ, Մր. Հուայթ առանց վարանելու օթօմայիլ մը նստած և Նաթ Փինքէրթընի մասնաւոր բնակարանը գացած էր:

ՊԱՅԲԱՐԻ ՍԿՍԱԾ

Հուայթ գաղտնի ոտտիկանը գտաւ իր տան մէջ: Բախտը կը բանէր, վասն զի վարպետը առջի օր միայն դարձած էր Հար. Ամերիկայի մէջ կատարած երկար ճամբորդութենէ մը:

Մինչեւ այդ հեռաւոր երկիրները հետապնդած էր քաղաքական մէկ քանի խիստ վտանգաւոր չարագործներ, և վերջապէս յաջողած էր ձերբակալել զանոնք և յանձնել ամերիկեան իշխանութիւններուն:

Ուստի նախ և առաջ անհաճոյ տպաւորութիւն մը կրեց երբ ուշ առնէն եկան իր գուռը զարկին: Բայց սրտնեղութեան այս շարժումը երկար չտեւեց: Իրեն համար բացարձակ սկզբունք մըն էր բնաւ չմերժել իր օգնութիւնը այն

մարդոց, որ զայն խնդրելու կուգային: Հետեւապէս հրաման տուաւ որ ներս քերեն այցելուն, մանաւանդ որ Մր. Հուայթը անձնապէս կը ճանչնար երկար տարիներէ ի վեր: Ուստի շատ սիրալիկ կերպով ընդունեց զայն և ուշադրութեամբ մտիկ ըրաւ այցելուն պատմութիւնը այն ղէպքին վրայ, որ եղբրական կերպով ընդհատած էր «Լաթիթիա Քլիւպ»ի անդամներուն կատարած զբոսական պտոյտը:

Հուայթ քանի՜ կը պատմէր, Փինքէրթընի դէմքը յարաճուն հետաքրքրութիւն մը ցոյց կուտար: Եւ երբ Հուայթ, իրրեւ եղբրակացութիւն, կարծիք յայտնեց թէ տալաբախտ զնդ. Մաք Բաֆինս գարշելի ոճիւրի մը զոհ գացած ըլլալու էր, վարպետը հաւանութեան շարժում մը ըրաւ:

— Կատարելապէս համամիտ եմ ձեզի, ըսաւ: Սակայն այդ ոճիւրին պարագաները շատ տարօրինակ են: Միւս կողմէ չմոռնանք թէ մարդասպանի մը ամենափոքր հեաքը չէ գտնուած: Ուստի վերջնական կերպով ոճիւրի մը կայանք տալէ առաջ պէտք է միւս բոլոր ենթադրութիւնները աչքի առջեւ ունենալ: Վերջապէս անկարելի չէ որ գնդապետը, աշտարակին պատշգամին վրայ ինքզինքը առանձին գտնելով, յանկարծ կատաղի յիմարութեան նուազի մը բռնուի և շրջապատին վրայէն վար ցատկէ բարձր ճիչ մը արձակելով:

Հուայթ սարսուռաց: Ատիկա դաղափար մըն էր, որ տակաւին իր միտքը չէր եկած:

— Էա՛ւ, կարելի է, ըսաւ, բայց ասիկա շատ պիտի շարմացնէր զիս: Բան մը կայ որ խիստ ստոյգ է, այսինքն թէ ո՛չ ոք զնդ. Մաք Բաֆինսի քով չէ տեսած բնաւ ամենափոքր խանդարում մը իր մտային կարողութիւններուն մէջ: Մասնաւորապէս այսօր շատ զուարթ և օրամիտ էր: Զինքը շատ քիչ անգամ տեսած էինք այս վիճակին մէջ: Աշտարակին վրայ իրեն հետ էի: Սքանչացումով դիտեց մեր աչքերուն առջեւ պարզուած հիւանալի համայնապատկերը և կրնամ երաշխաւորել ձեզ թէ այդ պահուն տխուր մտածում մը շատ հեռու էր իր մտքէն: Կը հասկնաք թէ հակառակ պարագային պիտի նշմարէի: Երբ իրմէ բաժնուեցայ մեզի ընկերացող ուրիշ ընկերով մը հետ վար իջնելու համար, ձեռքի և ինձի չափ հանդարտ և անխռով էր: Արդ, երեք վայրկեան ետք սանդուղին ստորոտը հասանք: Եւ այս կարճ

ժամանակամիջոցի՞ն մէջ առաջ եկած պիտի ըլլայ այդ յանկարծական փոփոխութիւնը: Մարդը, զոր թողած էինք այնչափ խաղաղ վիճակի մէջ, մէկէն ի մէկ կտտաղի յիմարի՞ մը փոխուած պիտի ըլլայ: Ո՛չ, Մր. ֆինքերթըն, ո՛չ, չեմ կրնար հաւատալ այդ բանին:

Վարպետը ոտքի ելաւ:

— Իրաւունք ունիք. Մր. Հուայթ, ըսաւ: Կը խօստանամ ձեռքէս եկածը ընել, այս գաղտնիքը լուսաբանելու համար: Ծնորհակալ մի՛ ըլլաք ինծի: Ես իմ պարտքս միայն կը կտտարեմ: Եթէ ոճիր գործուած է, ինչպէս համոզուած ենք, հարկ է որ յանցաւորները ամէն պարագայի մէջ պատժուին: Ես ասո՞ր համար կեցած եմ: Թէ՛ դուք և թէ՛ ակումբին միւս անդամները շատո՞նց կը ճանչնայիք զնպապետը:

— Գրէթէ ութ տարիէ ի վեր: Այդ թուականին եկաւ Մնգլիսայէն, ուրկէ ծանր վիշտեր հարկադրած էին զինք հեռանալ: Դոնէ մենք այդպէս ենթադրեցինք, վասն զի զնպապետը երբեք այդ նիւթին վրայ չէր խօսեր և մենք որոշ բան մը չգիտցանք:

— Կ'ըսէք թէ շատ հարուստ է, այնպէս չէ՞:

— Այո՛: Առնուազն կէս միլիոն տոլար ունի:

— Իր հարստութիւնը ո՞վ պիտի ժառանգէ:

— Ո՛չ ոք զիտէ թէ ընտանիք ունի՞: Ամէն պարագայի մէջ իր հարստութեան մէկ մասը բարենպաստակ գործերու նուիրած է արդէն:

— Ո՞ւր կը բնակէր:

— Հոս, Նիւեօրքի մէջ: Արեւելեան 89րդ փողոց, թ. 56: Փինքերթըն հասցէն նօթագրեց:

— Առանձին՞ կ'ապրէր:

— Ո՛չ: Ծերունի սպասաւոր մը ունէր, զոր Մնգլիսայէն բերած էր: Կորաքամակ և կիսովին խուլ ծերուկ մըն է: Իր լուսահոգի տիրոջմէն առնուազն տասը տարու մեծ է:

— Թերեւս կրնանք տեղեկութիւններ առնել անկէ:

— Կարելի է:

— Լա՛ւ, կ'երթամ կը տեսնեմ զայն: Եւ հիմա ուրիշ բան մը կայ, Մր. Հուայթ: Եթէ իրապէս ոճիր մը գործուած է, — և կարծեմ թէ Սըրինկֆիլտի գործարանին աշտարակը այցելած ստենն դժուարութիւն պիտի չկրեմ վերջնապէս

հաստատելու: — անհրաժեշտ է որ այդ ոճիրին թշուառական հղինակը առաջուընէ դիտցած ըլլայ թէ ձեր տիտեմբը մտադիր էր զբոսական տոյժ մը կտտարել Սըրինկֆիլտի մէջ: Պէտք է որ ձեզի հետեւած ըլլայ առանց ինքզինքը ցոյց տալու, սպասելով նպատաւոր վայրկեանին, ուր պիտի կրնար սպաննել զնպապետը: Ահաւասիկ ուրեմն հարցումս: — Զէնքի գործարանը այցելելէդ քանի մը ժամ առաջ դուք կամ ձեր ընկերները նշմարեցի՞ք մէկը որ ձեզ հետեւէր:

Հուայթ վայրկեան մը մտածեց, Յետոյ յանկարծ թեթեւազդակ մը արձակեց:

— Բայց այո՛, բայց այո՛, ըսաւ ցած ձայնով: Տակաւին խորհած չէի անոր վրայ և սակայն թերեւս կարեւոր էր: Խափշիկ մը կը հետեւէր մեզի, միջահասակ, բայց յաղթանդամ եւ ուժեղ մարդ մը: Բանիցս նշմարեցինք զայն և նոյն իսկ իրարու ցոյց տուինք:

Եւ ասիկա տարօրինակ չերեւցաւ: Այդ վայրկեանին ո՛չ ոք չարիքի վրայ կը խորհէր և շատ կը կասկածիմ որ ընկերներս բաւական ուշադրութեամբ դիտած ըլլան այդ խափշիկը և կարենան ճշդիւ նկարագրել զայն ձեզի:

— Վերջին անգամ ո՞ւր տեսաք:

— Մեր ետեւն էր, երբ բնական պատմութեան Միւշէնէն դուրս ելանք ու դարաստանին մէջէն ուղղուեցանք դէպ ի դէնքի գործարանը: Ետքը անգամ մըն ալ չտեսայ զայն: Եւ արդէն ո՛չ ոք մեծ ուշադրութիւն մը ընծայեց անոր: Ըսինք իրարու թէ պարզապէս հետաքրքրութիւնն էր որ զինքը այդպէս կը մղէր հետեւիլ մեզի: Շայանի է թէ խափշիկները աղոց պէս հետաքրքիր են:

— Դոնէ չէ՞ք կրնար յիշել թէ այդ մարդը ինչպէս հաջուած էր: Զգեստները մաշած էին թէ նոր:

— Ո՛չ, մաշած չէին: Շատ վայելուչ սեւ զգեստ մը հաղած էր և կակուզ թաղիքէ գլխարկ մը, ոճիք մը և փողկապ մը դրած էր, շատ աղէկ կը յիշեմ:

— Իր դէմքին վրայ ձեր ուշադրութիւնը գրաւող բան մը չկա՞ր:

Հուայթ ուտերը թօթուեց:

— Իրաւ որ ո՛չ, պատասխանեց: Խափշիկի մը կտտարեալ ախպարը կը ներկայացնէր, — տափակ քիթ, հաստ

չրթունք և դուրս ցցուած այտեր։ Այդ մարդոցը ամենքն ալ իրարու կը նմանին։

Փինքէրթըն պարապ տեղը չարք մը հարցումներ ըրաւ Հուայթի։ Անկարելի եղաւ ուրիշ ո՛ր և է չահեկան տեղեկութիւն մը տառնալ։ Ի վերջոյ Հուայթ հրաժեշտ առաւ վարպետէն, որ յայտարարեց թէ կարելի եղածին չափ շուտ պիտի զբաղէր այդ գործով։

Այս խոստումը ըրած ատեն, Փինքէրթըն մտքէ չէր անցնէր թէ նոյն իսկ Սրբինկֆիլտ երթալու պէտք պիտի չունենար, աշտարակը այցելելու համար։ Սրբարեւ իր ենթադրածէն աւելի շուտ պիտի հասնէր իր նպատակին։

Հուայթին հեռանալէն անմիջապէս ետք, Փինքէրթըն անկողին մտաւ և մինչեւ յաջորդ առտու քնացաւ անընդմիջաբար։ Սրթնալուռն պէս, մանրամասնօրէն վերջիչեց այն տառմը, զոր Մր. Հուայթ առջի իրիկուն պատմած էր իրեն։ Շուտով հագուելէ ետք նախաճաշեց։ Յետոյ կառքով գնաց արեւելեան Ցօրդ փողոց 56 թիւը, ուր կը բնակէր հանգուցեալ գնդ. Մաք Րաֆինս։ Պզտիկ սիրուն ամարանոց մըն էր, խնամքով պահուած, և որուն տեղքը միայն կը ցուցնէր իր բնակիչներուն կարգապահութեան և մաքրութեան ճաշակը։ Պարտէզին մէջ հազարումէկ գոյն ծաղիկներու կողովներ պարտիզպանին փութկոտ խնամքները ցոյց կուտային։ Աւազուտ ծառուղիներուն մէջ գէշ խոտ մը չկար։ Պատուհաններուն ապակիներուն և ձեռ ձեռմակ վարազոյրներուն վրայ փոշիի հատիկ մը անգամ չէր տեսնուեր։

Նաթ Փինքէրթըն պարտէզին դրան ղանգակը դարկաւ։ Հազիւ թէ զանգակը դադրած էր հնչելէ երբ ամարանոցին մուտքի դուռը բացուեցաւ և ծերունի սպասաւորին ալեհեր գլուխը երեւցաւ։

Ծերունիին դէմքը տեսնողին համար դիւրին էր հասկնալ թէ անիկա խորունկ յուզումի մը ենթարկուած էր։ Երբ նշմարեց այդ օտարականը, որ առաջին անգամ ըլլալով կուգար, բուն յուսախաբութիւն մը նկարուեցաւ դիմագիծերուն վրայ։

Դանդաղ քայլերով, որպէս թէ ակամայ, անցաւ աւազուտ ծառուղիէն և վերջապէս հասաւ պարտէզին դրան առջեւ։

— Մր. Մաք Րաֆինսի վրայ լուրեր կը բերեմ ձեզի, ըսաւ վարպետը, գաղտնի ոստիկանի իր «վէսիքա»ն ցոյց տալով։ Թոյլ տուէ՛ք որ ներս մտնեմ։

Ծերունի սպասաւորը ընկրկեցաւ տնօրէնելով։

— Ի՞մ տիրոջմէ՞ս, հարցուց։ Ո՞ւր է։ Դժբախտութիւն մը պատահեցաւ իրեն, այնպէս չէ։ Դիչերը չդարձաւ։ Իր ծառայութեան մէջ ըլլալէս ի վեր առաջին անգամն է որ կը պատահի այս բանը։ Օ՛հ, ի՞նչ մտահոգութիւններ ունեցայ։ Առնուազն կէս ժամը անգամ մը կ'ելլէի տեսնելու համար թէ դարձած է։

Այն ատեն գաղտնի ոստիկանը ծանր ձայնով մը ըսաւ անոր.

— Ցաւով կ'իմացնեմ ձեզի թէ Մր. Մաք Րաֆինս մեռած է։ Անձնապահ եղած է Սրբինկֆիլտի մէջ, գէնքի գործարանին աշտարակէն վար իյնալով։

Ծերունին ձեռ ձեռմակ կտրեցաւ։ Ականջը ծանր էր, բայց Փինքէրթըն անոր այդ տկարութիւնը առաջուրնէ գիտնալուն համար խիստ բարձր ձայնով խօսելու զգուշութիւնը ունեցած էր։

— Եկէ՛ք, եկէ՛ք, ըսաւ ծառան դողդացող ձայնով մը։ Եւ առաջ անցնելով, գաղտնի ոստիկանը դէպ ի տուն առաջնորդեց։

Խեղճ մարդը իր նախորդ տիրոջը շատ կապուած ըլլալու էր, վասն զի դիւրին էր տեսնել թէ գնդապետին մահուն լուրը ո՛րքան կը վշտակէր զինքը։ Խորին և անկեղծ վիշտ մը կ'զգար, Փինքէրթըն, որ վարժուած էր մարդոց սրտին մէջ կարդալու, չէր կրնար տարակուսիլ։

Երկուքն ալ սրտի մտան, որ ամարանոցին գետնայարկը կը զանուէր։ Հոն մտնելուն պէս, ծերունի սպասաւորը ձեռքերը իրարու զարկաւ յուսահատութեամբ և պոռաց.

— Ի՞նչպէս կարելի է այդպիսի բան մը։ Է՛, ի՞նչ, այլ եւս բնաւ պիտի չտեսնեմ իմ բարի և սիրելի աէրս։ Բայց սոսկալի՛ է ասիկա։ Ես ալ միշտ կարծած էի թէ առաջին անգամ ես պիտի հեռանամ այս աշխարհէն, քանի որ ես անկէ աւելի ձեռ եմ։ Եւ յետոյ, անիկա տակաւին առողջ և կայտառ էր։ Կրնար հարի՛ւր տարի ապրիլ։ Խեղճ գալիք բան է, երբ մարդ մտածէ այս բանին վրայ։ Եւ հիմա անա-

ւասիկ բոլորովին մինակ եմ աշխարհի վրայ: Մը. Մաք Բա-
ֆինս տէր մը չէր ինծի համար, բարեկամ մը, դրեթէ եղ-
բայր մըն էր: Ա՛հ, սիրտս պատառ պատառ կ'ըլլայ երբ կը
խորհիմ թէ այլեւս բնաւ պիտի չտեսնեմ զայն:

— Հանդարտեցէ՛ք, բարեկամս: Գնդապետին վրայ քա-
նի մը տեղեկութիւններ տաճելու եկած եմ: Անոր հետ միա-
սին Անգլիայէն եկաք, այնպէս չէ՞:

— Այո՛, պատասխանեց ծերունին, որ յանկարծ խիստ
զգուշաւոր դիրք մը առաւ: Բայց Մը. Բաֆինս բացարձա-
կապէս արգիլեց ինծի ո՛նէ մէկուն խօսիլ իր կամ իր գոր-
ծերուն վրայ:

— Լա՛ւ: Բայց հիմակ որ ձեր տէրը մեռած է, կարե-
ւոր և ծանրակշիռ հարցում մը կը ներկայանայ: — Գնդա-
պետը անձնատապա՞ն եղած է:

— Անկարելի՛ է, պոռապ իսկոյն ծառան:

— Թիմարութեան նոպայի՞ մը մէջ գործած է:

— Երբեք մտային ամենափոքր խանդարում ունեցած
չէ, պատասխանեց ծերունին և ես բնաւ չեմ հաւատար այդ
բանին:

— Կամ թէ ոճիրի՞ մը զոհ եղած է, աւարտեց Փինքէր-
թըն, ուշադրութեամբ նայելով ծառային, որ անմիջապէս
չպատասխանեց:

— Այս հարցումը, զոր ոտտիկանութիւնը կ'ընէ, շա-
րունակեց գաղտնի ոտտիկանը, կը պահանջէ որ գործը հիմ-
նովին ուսումնասիրուի: Եթէ գնդապետը սպաննուած է,
արդարութեան ամէնէն նուիրական պարտքն է գտնել յան-
ցաւորը կամ յանցաւորները և իրենց ոճիրին պատիժը կրել
տալ անոնց:

— Օ՛հ, այո՛, պոռապ ծերունին, ասոր համար ինչ որ
կրնաք՝ րբէք:

— Ես գաղտնի ոտտիկան եմ և մտադիր եմ այս գաղա-
տիքը լուսաբանել: Դուք ալ տրամադի՞ր էք ինծի ըսելու
ինչ որ պիտեք ձեր տիրոջը վրայ:

— Աւա՛ղ, պիտի չկրնամ մեծ բան մը ըսել ձեզի: Մը.
Մաք Բաֆինս շատ դժբախտ եղած է իր կեանքին մէջ. Ատե-
նօք շատ երջանիկ էր: Ամուսնացած էր սիրուն կնոջ մը
հետ, որ նախապէս դերասանուհի էր: Զաւակ մը ունեցան,

հրապուրիչ աղջնակ մը, որ մկրտութեան միջոցին կոչուե-
ցաւ Ծուծիթա, Բանի՛ կը մեծնար, որ օրի աւելի կը գե-
ղեցկանար, Բայց դժբախտութիւնը շուտով եկաւ: Ծուծիթա
նոյնքան տղեղ ու գծուծ հոգի մը ունէր, որքան սիրուն էր
դէմքը: Մայրը վիշտէն մեռաւ:

«Ծօն Մաք Բաֆինս կը պաշտէր կինը, որ իրեն համար
ամէն ինչ էր: Զինքը հարուածող վիշտին ազդեցութեան
տակ քիչ մնաց որ խենդենար: Խեղճ մարդուն տառապանքը
վերջացած չէր: Ինչպէս ըսի, Ծուծիթա իրենէ չար էր: Տա-
կաւին մանկամարդ, հայրական տունէն փախուստ տուաւ
հտպիտի մը, կրկէսի դերասանի մը հետ:

«Հայրը անիծեց զայն: Յետոյ, զգալով թէ այլեւս պի-
տի չկրնար ապրիլ այն երկրին մէջ, ուր ամէն բան իրեն կը
յիշեցնէր սիրելի և միեւնոյն ատեն վշտալի անցեալ մը, Մ.
Նահանգները գաղթեց և եկաւ հաստատուեցաւ Նիւ Եօրքի
մէջ, ուր այս ամառանոցը ծախու առաւ: Իր բոլոր ծառա-
ներէն զիս միայն հետը բերաւ: Այստեղ մեր բնակութեան
առաջին տարիներուն, ճշմարիտ մենասէրի մը կեանքը ապ-
րեցաւ, մէկու մը հետ չխօսելով, մէկու մը չյաճախելով:
Ուստի շատ ուրախ եղայ երբ որդի մտնել «Լաթիթիա
Քլիւզ»ին մէջ: Ինքնիրենս կ'ըսէի թէ այս բանը քիչ մը
պիտի դաղեցնէր անոր միտքը: Եւ իրաւ, շատ չանցած՝
մեծ փոփոխութիւն մը դիտեցի անոր վրայ: Նոյն իսկ օրեր
կային, ուր զուարթ էր: Կրնաք խորհիլ թէ ո՛րչափ ուրախ
էի:

— Գնդապետը այլեւս բնաւ չլսե՞ց իր աղկանը խօսքը:

— Բնա՛ւ, և արդէն մեռած կը նկատէր զայն ու նոյն
իսկ պատուիրած էր որ անոր անունը չարտասանեմ իրեն
առջեւ:

— Իսկ դ՞ուք: Բնաւ լուր չառի՞ք Օր. Ծուծիթայի վրայ:

— Ո՛չ:

— Ինծի ըսին թէ ձեր տէրը, իր կեանքին վերջին ժա-
մանակներուն մէջ քանի մը մարդասիրական գործեր հիմնած
էր: Ծի՛շշ է:

— Այո՛, ճիշդ է:

— Եւ եթէ աղջիկը գտնուէր, հայրական հարստու-
տութիւնը ա՞ն պիտի ժառանգէր:

— Չեմ կարծեր: Մը. Մաք Րաֆինա իր կտակը պատ-
րաստած է և շատ կը կասկածիմ որ այդ արարածը նոյն
իսկ յիշատակուած ըլլայ անոր մէջ:

— Ա՛հ, ո՞ւր կը գտնուի այդ կտակադիրը:

— Փաստաբան Տիար Զարլզ Թօմսընի քով, Գ. ծառուղի:

— Ապահովապէս բան մը կ'աւանդուած է ձեզի՝ իր հաւա-
տարիմ ծառային:

— Կարելի է, բայց այդ մասին երբեք խօսք մը ըրած
չէ ինծի:

— Լա՛ւ: Այդ փաստարանը գտնելու պիտի երթամ,
վասն զի ինծի համար կարեւոր է ճշդիւ տեղեկանալ կտա-
կադրին պարունակութեանը:

Երբ Փինքէրթըն կը պատրաստուէր մեկնիլ, վերջապէս
պոռթկաց ծերունի սպասաւորին վիշտը, որ երկար ատեն
դսպուած էր:

— Ա՛հ, պարոն, շատ բարի, շատ վեհանձն էր, ըսաւ:
Շատ վատն էմ որ բնաւ մոռցած չէ աղջիկը: Բանի՛ ան-
գամներ, զիշերը, երազած միջոցին, լսած եմ որ ձուլայի
անունը կ'արտասանէր:

— Անոնք որ այդչափ վատօրէն սպաննեցին զայն,
նոյնչափ աւելի յանցաւոր են: Յուսանք թէ կարելի պիտի
ըլլայ երեւան հանել զանոնք:

Մտռան զաղանի ոտտիկանին ձեռքը բռնեց, չերմազին
կերպով համբուրեց և պաղատալից շեշտով մը ըսաւ.

— Օ՛հ, այո՛, պարոն, կրցածնիդ ըրէք: Կեանքիս մէջ
ասկէ հաք վայրկեան մը հանդիստ պիտի չընեմ էթէ կարե-
ւի չըլլայ զխնալ թէ խեղճ տէրս ի՛նչ պարազաներու մէջ
մեռած է:

Գաղտնի ոտտիկանը կրցածին չափ միտքարեց բարի
մարդը: Յետոյ, Տճրդ փողոցի պղտիկ սիրուն ամառանոցէն
մեկնելով, ուղղակի գնաց փաստաբան Զարլզ Թօմսընի
գրասենեակը:

ԻՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ ԲՈՆՈՒԱԾ

Երբ նաթ Փինքէրթըն մտաւ փաստաբանին գրասենեա-
կը, ուր բազմաթիւ գրագիրներ հաւանդով կ'աշխատէին դա-
տերու ցանկեր ընդօրինակելու կամ դրոշմաւոր թուղթեր
սեւցնելու, երիտասարդներէն մէկը իրեն մօտեցաւ և հար-
ցուց թէ ի՛նչ կը փափաքէր: Պատասխանեց թէ տիպոգրական
գործի մը համար անձամբ պիտի խօսէր Տիար Թօմսընի հետ:
Բայց գրագիրը յայտարարեց իրեն թէ բաղրոնը այդ մամուլ
մարդ չէր ընդուներ:

Փինքէրթըն չվհատեցաւ այս յանկարծական արդելքէն:

— Հաճեցէք հաղորդել Տիար Թօմսընի թէ, ըսաւ, կը
փափաքիմ իրեն հետ խօսիլ կտակագրին վրայ՝ զնդ. Մաք
Րաֆինայի, որ երէկ մեռաւ արկածի մը հետեւանքով:

Վարպետը մեղմացուցած չէր ձայնը և գրասենեակին
լուսթեանը մէջ որոշապէս լսուած էին իր խօսքերը:

Պաշտօնեան անհետացաւ: Այն ատեն զաղանի ոտտիկա-
նը նշմարեց թէ ուրիշ գրագիր մը, իրիտ ներամարմին և
տագոյն երիտասարդ մը, որ իրեն մօտ գտնուած գրասեղանին
առջեւ ոտքի վրայ կեցած էր, շարունակ զինքը կը դիտէր
ամենաբուռն շահագրգռութեամբ, յորմէ հետէ արտասանած
էր զնդ. Մաք Րաֆինայի անունը:

Այդ անձը իր ամբողջ դիմագծութեանը մէջ հակակրիլի
բան մը ունէր: Բացայայտ կասկածով մը կը դիտէր անձա-
նօթ այցելուին: Եւ յետոյ, իր աչքերուն մէջ կարծես թէ
կասկածէ աւելի բան մըն ալ կար, — վախ ալ կար:

Մինչ այս մինչ այն, փաստաբանին սենեակը մտնող
առաջին պաշտօնեան զուրս ելաւ և խնդրեց Փինքէրթընէն
որ բարեհաճի իրեն հետեւիլ մինչեւ Տիար Թօմսընի մօտ,
որ զինքը պիտի ընդունէր: Փինքէրթըն հետեւեցաւ իր ա-
ռաջնորդին և հեռացած սահուն կրցաւ անգամ մը ևս հաւա-
տատել թէ զալկաղէմ գրագիրը հետաքրքիր և մտահոգ
դէմքով մը կը նայէր իրեն:

Երբ ներս մտաւ, փաստաբանը, որ թուղթերով խճող-
ուած գրասեղանի մը առջեւ նստած էր, ոտքի ելաւ և քայլ
մը առաջ դադով դիմաւորեց իր այցելուն:

Սովորական ողջոյններուն փոխանակումէն ետք, գաղտնի ոստիկանը ցած ձայնով ըսաւ .

— Ես Նաթ ֆինքէրթընն եմ :

Տիար Թոմսըն, ապշահար, քայլ մը ետ դնաց :

— Մեր անուանի ոստիկանը, հարցուց իսկոյն :

— Լաուրէն, ըսաւ ֆինքէրթըն : Անունս բարձր ձայնով մի՛ արտասանէք : Առ այժմ ես հոս Մր. Միլլըրն եմ և շատ կ'աղաչեմ ձեզի որ ուրիշ անունով չկոչէք զիս :

— Լաւ, լաւ, ինչպէս որ կ'ուզէք Մր. Փ... Միլլըր, փութաց պատասխանել փաստաբանը :

Փինքէրթըն ետին դարձաւ :

— Վատա՞ն էք թէ մեզ մտիկ ընող չկայ, հարցուց : Սա դուռները ո՛ւր կը բացուին :

— Սա դուռը գրասենեակը կը հանէ : Այն դուռն է, ուրկէ դուք ներս մտաք : Միւսը ուղղակի սանդուղը կը հանէ և սա երրորդը դիւանատուն կը տանի :

Այս խօսքերը ըսելով, բացաւ իր ըսած դուռը : Փինքէրթըն ակնարկ մը ձգեց հոն : Նշմարեց փոքրիկ սենեակ մը, որուն պատերուն առջեւ մինչեւ ձեղուն բարձրացած և թղթածրաներով քսուած դարակներ կային : Այդ սենեակէն ուրիշ դուռ մը ուղղակի սանդուղ կը հանէր : Գլխաւոր սենեակը մտնելով, գաղտնի ոստիկանը հոգ տարաւ պարզապէս հրելու այդ պղտիկ սենեակին դուռը, փոխանակ փակելու զայն : Յետոյ փաստաբանին ներկայացուցած աթոռը առնելով, նստաւ այդ դուռը աչքէ չկորսընցընելու ձեւով մը :

Փաստաբանը դարձեալ նստած էր իր գրասեղանին առջեւ :

— Կը տեսնէք, Մր. Միլլըր, թէ վախնալու պատճառ մը չունիք : Եւ յետոյ, իմ բոլոր պաշտօնեաներս վստահելի են և անոնցմէ ո՛չ ոք պիտի համարձակէր դուռներէն մտիկ ընել : Անոնք շատ լաւ գիտեն...

Առեղծուածային ժպիտ մը երեւցաւ Փինքէրթընի շրթներուն վրայ :

— Ներեցէք, Տիար Թոմսըն, ըսաւ, չէք կրնար ձեր պաշտօնեաներէն իւրաքանչիւրին նկարագրիլ հիմնովին ճանչնալ : Անոնք խիստ շատուոր են : Թերեւս քանի մը վայր-

կեան ետք հակառակը հաստատող ապացոյցը պիտի ունենաք :

Տիար Թոմսըն յուզում մը ցոյց տուաւ :

— Ա՛հ, առիկա շատ ծանրակշիռ բան մը պիտի ըլլար, ըսաւ : Եթէ զրազիրներէս մէկը իմ սենեակիս մէջ յաճախորդի մը հետ խօսակցութիւնս մտիկ ընելու լրբութիւնը ունենար, վայրկեանին կը վռնէի քովէս :

— Եւ հազար անգամ իրաւունք կ'ունենայիք, ըսաւ վարպետը : Բայց իրողութեան դանք :

— Այո՛, իրողութեան դանք : Շատ զարմացայ լսելով որ իմ վաղեմի յաճախորդս՝ գնդ. Մաք Բաքինս երէկ սեռած էր արկածի մը հետեւանքով :

— Դժբախտաբար տխուր ճշմարտութիւնը այդ է : Այս առտուան թերթերը ապահովապէս մանրամասնութիւններ տուած պիտի ըլլան :

— Կարելի է, բայց մինչեւ հիմակ այնչափ զբաղած էի որ տակաւին միջոց չունեցայ լրագիր մը կարդալու : Ինչ պատահած է ուրեմն այդ խեղճ գնդապետին :

— Սրբինկիլիտի մէջ զէնքի գործարանին աշտարակէն վար ինկած է :

— Կարելի՛ չէ : Ես գիտեմ այդ աշտարակը : Ինչպէս կրցած է չըջապատին միւս կողմը անցնիլ : Անհրեւակայի՛ բան է : Բայց, շարունակեց իսկոյն, այս գործին առթիւ ձեր հոս զայր և զիս զանելը կը ցուցնէ թէ ոստիկանութիւնը կը կարծէ որ ոճիր մը գործուած է : Կը սխալի՞մ արդեօք :

— Ո՛չ, պատասխանեց Փինքէրթըն ցած ձայնով, չէք սխալիր : Լսէք ինձի թէ ճիշդ է որ զնդապետը քանի մը բարեսիրական գործեր հիմնած է և թէ դուք ի՞նչ զբաղեցաք այդ զանազան հիմնարկութիւններուն վերաբերեալ գատական և օրինական խնդիրներով :

— Կատարելապէս ճիշդ է :

— Յետոյ իր հարստութեան մնացեալ մասին գործածումը կարգադրած է ձեր գրասենեակին մէջ պահուած կտակագրով մը : Ծի՛շդ է :

— Այո՛, կտակագիրը կը գանուի խոշոր զեղին պահաբանի մը մէջ, որուն վրայ քանի մը կնիքներ դաբնուած և սա պարզ բառերը գրուած են. «Առիկա իմ կտակագիրս է» : Տակն ալ իր ստորագրութիւնը կայ :

— Վերջին կամքը ի՞նչ է :

— Որչափ որ դիտեմ, Մր. Մաք Րաֆինս նախ և առաջ իր ծերունի սպասաւորին՝ ձէն իվընսի կը կտակէ բաւական գումար մը որպէս զի անիկա իր վերջին օրերուն մէջ մարդու կարօտ չըլլայ : Գալով հարստութեանը մնացեալ մասին, ինծի ըսածէն հասկցած եմ թէ իր հիմնած բարեսիրական դործերուն յատկացուցած է զայն :

— Ըսել է թէ իր ընտանիքին անդամներուն համար կտակ ըրած չէ :

— Ձեռ կարծեր որ ընտանիք ունեցած ըլլայ : Ամէն պարագայի մէջ, եթէ ունէր, գոտուած էր անոնց հետ ու այլ եւս չէր ուզեր անոնց խօսքը իսկ լսել : Արդարեւ շատ անգամ դառնութեամբ կ'ըսէր ինծի թէ աշխարհի մէջ միմեկ էր և թէ իր ծերունի սպասաւորէն զատ ուրիշ մէկը չունէր որ սիրէր զինքը :

— Ծատ լաւ : Հիմա կը հաճի՞ք կտակագիրը ցոյց տալ ինծի : Կտակարարին մահուան պարագաները նկատի առնելով, ստիպողական է շուտով հասկնալ իր վերջին տրամադրութիւնները :

— Ամենայն օրով, ըսաւ փաստաբանը մեղմածայն : Ամէն պարագայի մէջ կրնամ հիմակուել հաւատարմութիւն ի՞նչ ալ պատահի, կտակածելի չի կրնար ըլլալ ծերունի ձէն իվընս, զոր անձնապէս կը ծանօնամ : Աշխարհի ամէնէն բարի և ամէնէն պարկեշտ անձն է :

— Իմ վրաս ալ ճիշտ միեւնոյն տղաւորութիւնը ըրաւ, պատասխանեց Փինքէրթըն : Անշուշտ անիկա խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ :

Այս միջոցին Տիար Թօմսըն ոտքի ելած էր և կ'երթար զրահապատ պողպատէ պղտիկ դրամարկղի մը քով, որ սենեակին մէկ անկիւնը կը գտնուէր : Բացաւ զայն և դարակէ մը հանեց տրցակ մը թուղթ, որոնց մէջ կը գտնուէին քանի մը կնքուած պահարաններ : Ասոնք ուրիշ յաճախողներու կտակագիրներն էին :

Տրցակը գրասենեակին վրայ դրաւ, պահարանները յաջորդաբար քննեց և վերջինին հասնելուն պէս ամբողջացաւ :

— Ա՛հ, ի՞նչ կը նշանակէ ասիկա, պոռաց : Վստահ եմ, բացարձակապէս վստահ եմ թէ գնդապետին կտակագիրը այս թուղթերուն մէջ կը գտնուէր :

Վաղեց դրամարկղին քով, բոլոր դարակները պրպտեց, աւելի տրցակներ աչքէ անցուց, բայց փնտռածը չգտաւ :

— Հարկ չկայ որ աւելի յոգնիք, Մր. Թօմսըն, ըսաւ գաղտնի ոստիկանը հանդարտօրէն : Խնդրոյ առարկայ կտակագիրը գողցուած է :

Փաստաբանը չէր համոզուեր : Տեսակ մը տենդային աճապարանքով, անգամ մը ևս պրպտեց ամբողջ դրամարկղը, յաջորդաբար բացաւ բոլոր դարակները, ինչպէս նաև իր գրասենեակին դարակները, բայց իր խուզարկութիւնները ասպարդիւն մնացին :

Նախ փինքէրթըն յանկարծ ելաւ իր թիկնաթոռէն :

— Մր. Թօմսըն, ըսաւ, սա յարգելի պարոնը թերեւ կարենայ ձեզի տեղեկութիւններ տալ գողցուած կտակագիրին վրայ :

Այս խօսքերը ըսելով, վարպետը խոյացած էր մինչեւ յարակից փոքր սենեակին դուռը, որ, ինչպէս կը յիշուի, կիսովին բաց թողուած էր և զոր ոտքովը հրած էր : Տօգոյն դէմքով երկտասարդ գրագիրը, զոր Փինքէրթըն նշմարած էր դուռի գրասենեակը մնացած քանի մը վայրկեաններու միջոցին, երեւցաւ երկու մարդոց աչքին առջեւ : Իր սարսափը այնքան մեծ էր որ զինով մարդու մը պէս կ'երերար : Մոլորուն աչքերով կը նայէր գաղտնի ոստիկանին :

Այս վերջինը բռնեց անոր դաստակէն և բռնի ուժով քաշեց մինչեւ փաստաբանին սենեակը :

Մր. Թօմսըն, զայն տեսնելով, անսահման զայրոյթ մը զգաց :

— Ի՞նչ է ադ, Պէրնֆիլտ, պոռաց բարկութենէն խեղդուած ձայնով մը : Դուռներէ՞ն մտիկ կ'ընէք հիմա :

Երիտասարդը իր առաջին սարսափէն սթաիեցաւ սակայն : Իր պղտիկ տարիքին հակառակ, իր անձին իշխելու շատ կարողութիւն ունէր արդէն և զիտէր սքանչելի կերպով կեղծել, Փինքէրթըն անմիջապէս հասկցաւ այս պարագան :

— Մտիկ չէի ըներ, Տիար Թօմսըն, ըսաւ : Պարզապէս եկած էի փնտռելու թղթածրար մը, որուն պէտք ունիմ : Եւ որովհետեւ դուռը կիսովին բաց էր, համարձակեցայ ակնարկ մը ձգել ձեր սենեակին մէջ, կ'ընդունիմ թէ ըրածս աղէկ բան մը չէր, բայց զուտ մեքենական էր :

Այս ամենքը ըստեցան առանց վարանումի և կատա-
րելապէս կեղծուած զայրոյթի շեշտով մը:

— Բայց դարձեալ անօրինակ լրբութիւն մըն է ձեր ը-
րածը: Ըսաւ Թօմսըն խտօրէն: Ի՞նչպէս, ահա վեց տարի է
որ քովս էք և կը կարծէի սմէն վստահութիւն ունենալ
ձեր վրայ: Ամէն պարագայի մէջ չեմ ուզեր այնպիսի մար-
դիկ, որ իմ սենեակիս մէջ անցած դարձածը մտիկ կ'ընեն
կամ կը դիտեն: Կրնաք երթալ: Այլևս իմ պաշտօնեաս չէք:

Հեղինական ժպտի մը պէս բռն մը անցաւ Պէրնֆիլտի
դէմքին վրայէն: Խոնարհութիւն ըրաւ:

— Այդքան շուտ մի՛ երթաք, պոռաց Փինքէրթըն զօ-
րաւոր ձայնով մը: Նախ եւ առաջ պիտի ըսէք մեզի թէ
ի՞նչ դիտէք զնոյ. Մաք Բաֆինսի կտակադրին և անոր ան-
հետացումին վրայ:

Այս խօսքերը ըսելով, խորաթափանց ակնարկ մը ձգեց
երիտասարդ դրաղիրին վրայ: Բայց իր դործը զօրաւոր մէ-
կու մը հետ էր: Զօ Պէրնֆիլտ անվրդով խիղճ ունեցողի մը
հանդարտութիւնով դիմադրեց այս ակնարկին: Միայն շատ
զարմացած ըլլալ կեղծեց և ամենահանդարտ շեշտով մը
պատասխանեց.

— Սառիին անգամ է որ կը լսեմ թէ կտակ մը ըրած է
զնոյ. Մաք Բաֆինս մը, որուն անունը բնաւ արտասան-
ուած չէ իմ առջեւ: Զեմ հասկնար թէ ի՞նչ կ'ուզէք ինձմէ,
պարոն: Ստուգիւ անլուր բան մըն է որ զիս չարագործի
մը տեղ կը դնէք, պարզապէս անոր համար որ այս սենեա-
կին մէջ ակնարկ մը նետեցի կիսաբաց դուռնէ մը:

Նախ Փինքէրթըն անմիջապէս չպատասխանեց: Իր դէմ-
քը որ ամեն ատենուան պէս անկարեկիր էր, իր տպաւորու-
թիւններէն բան մը յայտնի չէր ընել:

— Այո՛, ըսաւ վերջապէս ցած ձայնով, թերեւս քիչ մը
աճապարեցի: Պատճառը այն է որ շատ յուզուած եմ այս
միջոցիս: Հաճեցէք ներողամիտ ըլլալ ինձի:

— Օ՛հ, բան մը չէ, պատասխանեց դրաղիրը զիջանող
շեշտով մը: Միայն թէ ուրիշ անգամ աճապարանք ցոյց
մի՛ տաք ձեր դատաստաններուն մէջ: Ամէն մարդ ինձի պէս
համբերող չէ և կրնաք հանդիպիլ մէկու մը, որ ձեր աճա-
պարանքը զղջացնէ ձեզի:

Յետոյ փաստարանին դառնալով աւելցուց.

— Ուրեմն կը պնդէ՞ք ձեր որոշումին վրայ և կը ճամ-
քէ՞ք զիս:

— Այո՛:

— Լա՛ւ: Մնաք բարով:

Վերջին անգամ մըն ալ խոնարհեցաւ միշտ նոյն հեղինա-
կան ժպտով: Յետոյ սենեակէն դուրս ելաւ դուռը ուժով
մը դոցելով:

Փաստարանը զայրացած դէմքով մը նայեցաւ զաղտնի
ոտիկանին:

— Ի՛ ուրեմն, Մր Փին... Միլլըր, ի՞նչ կ'ըսէք ասոր:

— Կ'ըսեմ թէ ամէն բան կարգին է և թէ մինչև իբի-
կուն թերեւս պիտի ձերբակալեմ անոնք որ սպաննած կամ
սպաննել տուած են զնոյ. Մաք Բաֆինսը: Ի տեսութիւն,
սիրելի Տիար Թօմսըն:

Այս խօսքերը ըսելով, զաղտնի ոտիկանը անմիջապէս
անհետացաւ, Տիար Թօմսընը ձգելով դիւրահասկնալի դար-
մանքի մը և յուզումի մը մէջ:

ԱՄԷՆ ԲԱՆ ԿԸ ԲԱՑԱՏՐՈՒԻ

Փողոց՝ ելլելով, զաղտնի ոտիկանը նախ և առաջ քա-
լեց պահ մը: Յետոյ դէմը ելած առաջին անկիւնը դարձաւ,
այնպէս որ փաստարանին դռնուած չէնքէն այլ ևս կարելի
չէր նշմարել զինք:

Հոն ծառուղիի մը մէջ մտաւ և առանց բռնէ մը կոր-
սնցնելու, բոլորովին այլափոխուեցաւ: Խիստ ճարտարօրէն
շինուած մօրուք մը անցուց ծնօտին: Յետոյ քիթին վրայ
դրաւ զոյգ մը ոսկիէ ակնոց և ապա կեղծամ մը դրաւ: Կէս
վայրկեան ետք ծառուղիէն դուրս ելած միջոցին, այլ ևս
բնաւ չէր նմաներ հոն մտնող մարդուն: Զինքը տեսնողը
վայրկեան մը իսկ մտքէն պիտի չանցընէր թէ մաղերը և
մօրուքը հաւասարապէս կեղծ էին: Կեղծոմը և սուտ մօ-
րուքը նոյն իսկ վարպետին հրահանգներուն համեմատ շին-
ուած էին և բնականին կը նմանէին խաբուելու աստիճան:

Այսպէս ծաղտուած դաղտնի ոստիկանը կը նմանէր ծերունի բրօքսերի մը կամ պարկեշտ պաշտօնեայի մը: Ծանր քայլերով դարձաւ այն փողոցը, ուր կը գտնուէր փաստաբան Թօմասնի գործատեղի: Ժամանակն էր:

Արդարեւ ճիշտ նոյն վայրկեանին ձ. Պէրնֆիլտ դուրս էլ'ելէր այն գործատեղիէն, ուր յաջորդաբար վեց տարի աշխատած էր և ուրկէ խայտառակաբար կը վաճառուէր իր անփափկանկատ վարձուքին համար:

Ուշադրութեամբ չորս կողմը նայեցաւ: Յետոյ արագօրէն հեռացաւ գոհունակութեան շարժում մը ընելով, զոր նոյն իսկ ծածկելու նեղութիւնը յանձն չառաւ:

Իր անցած փողոցներուն մէջ շատ բազմութիւն կար: Ակիդները յաճախ ետին դարձաւ, բայց չնշմարեց թէ իրեն հետեւող կար:

Վերջապէս, երբ Չորրորդ Ծառուղին հասաւ, օդային երկաթուղիի կայան մը դնաց և դէպի հիւսիս դացող կառախուժը մը նստաւ: Ոսկի ակնոցով մարդը վայրկեան մը իսկ աչքէ հեռացուցած չէր դայն, առանց միւսին կասկած մը ներշնչելու:

Երբ երկտասարդ գրադիրը վաղոն՝ մտաւ, Փինքէրթըն ալ տեղ բռնեց ետեւի կողմի տամալին վրայ:

Ժամ մը ետքը, Պրօնքսի թաղը անցնելէ վերջ էր որ Պէրնֆիլտ կառախուժէն իջաւ Հէյ Սթրիթի կայարանը և փողոցին ծայրը հասնելով, դէպի ձախ դարձաւ:

Հօն, ամէն կողմէ նեղ փողոցներով և փողոցիկներով շրջապատուած, որոնք տեսակ մը անել լաբիւրինթոս կը կազմէին, կը տարածուէր վրան բաց ընդարձակ անջրպետ մը, որուն մէջտեղ կը բարձրանար հսկայ տարածութեամբ կրկէսի մը կտաւէ վրանը, զանազան տեսակ դրօշներով պնտուած:

Ներսը կը լսուէր մէկը այն անպատմելի նաւազներէն, զոր ժողովուրդը իրաւամբ որակած է կրկէսի նուազ անունով: Երբեմն ալ մտրակի հարուածներ կը լսուէին: Դերատանները անշուշտ իրենց վարժութիւնները կրկնելու վրայ էին:

Կրկէսին առջեւ կը խաղային խումբ մը ստահակներ, որ կը ջանային իրենց հետաքրքրութիւնը գոհացնել, ատեն առան անդադոնապահ ակնարկ մը սպորդեցնելով վրանին ճեղքերէն:

Ձօ Պէրնֆիլտ տղաքներէն մէկը կանչեց, ձեռքը դրամ մը դրաւ և քանի մը վայրկեան անոր հետ խօսեցաւ ցած ձայնով: Միեւնոյն ատեն մատովը ցոյց կուտար խիստ աղտոտ փողոց մը այն հրապարակին վրայ, որուն մէջտեղ կը բարձրանար կրկէսը:

Ստահակը ուրախութենէն ոստում մը ըրաւ, յետոյ դէպի կրկէսը վազեց և ներս մտաւ: Իսկ գրադիրը ուղղուեցաւ այն փողոցը, զոր մատնանիչ ըրած էր: Նախ Փինքէրթըն անոր կը հետեւէր, հարկ եղած ամէն զգուշութիւն ձեռք առնելով, որպէսզի միւսը չտեսնէր զինք, եթէ մոտքէն անցընէր ետին դառնալ:

Փողոցին մէջտեղը կը գտնուէր միայարկ հին տուն մը, աւելի քան համեստ երեւոյթով: Ծախատը դուրս տուած էր մտահոգիչ կերպով և կը կարծուէր թէ վայրկեանէ վայրկեան պիտի փլէէր: Գետնայարկը կը գտնուէր գինետուն մը, ուր մտաւ գրադիրը: Փինքէրթըն վայրկեան մը իսկ չվարանցաւ անոր հետեւելու: Կատարելապէս ապահովուած էր ըստ երեւոյթին խիստ յանդուգն այս շարժումին արդիւնքներուն վրայ: Գրադիրը վայրկեան մը իսկ նշմարած չէր թէ անիկա իրեն կը հետեւէր: Ուստի անոր ներս մտնելը տեսնելով ո' և է կասկած պիտի չունենար, նոյնիսկ ընդունելով որ ուշադրութիւն ընէր իրեն: Գինետունը շատ պզտիկ և ձեղձունը շատ ցած էր: Պէրնֆիլտ հաշուեսեղանին առջեւ ոտքի վրայ կեցած էր և դիմեպանին հետ կը խօսակցէր:

— Միայն քառորդ ժամ մը, կ'ըսէր: Ծայրի պզտիկ սըրահը: Պօպի, կրկէսին խափշիկը հիմա պիտի գայ: Անմիջապէս ինձի կը ղրկէք դայն:

Սպասաւորը հաւանութեան նշան մը ըրաւ գլխով:

Պէրնֆիլտ առաւ շիշ մը ուխտքի, գաւաթ մը և ջուրի շիշ մը: Յետոյ հաշուեսեղանին ետեւի մէկ դուռնէն անհետացաւ: Դուրս ելած ատեն երկար ակնարկ մը ձգեց դաղտնի ոստիկանին վրայ, բայց այդ նոր յաճախորդին դէրքը ո' և է կասկած չներշնչեց իրեն:

Փինքէրթըն գաւաթ մը գարեջուր ուզեց, դրամը վըճարեց անմիջապէս և մէկ ումպով խմեց: Առանց բառ մը իսկ կորսնցնելու լսած էր ինչ որ երկտասարդ գրադիրը ըսաւ գինեպանին, Ամէն պարագայի մէջ կ'ուզէր գիտնալ թէ

Պէրնֆիլտ և կրկէսին խափշիկը ի՛նչ բանի վրայ պիտի խօսէին հոն, ծայրի փոքր սրահին մէջ:

Հազար մտածումներ կայծակի արագութեամբ կ'անցնէին վարպետին մտքէն: Կը խորհէր այն խաշիկին վրայ, որուն խօսքը ըրած էր իրեն Մր. Հուսայթ և որ «Լաթիթիա Գլիւպոյի անդամներուն հետեւած էր Սըրինկֆիլտի մէջ անոնց պտոյտին պահուն: Սըրինք սա Պօպլի՞ն էր անիկա:

Միւս կողմէ կը յիշէր ծերունի սպասաւոր ձօն Իվընսի ըսածը թէ շատ տարինք առաջ, Օր. Ճութա, հանգուցեալ գնդ. Մաք Րաֆինսի աղջիկը, հայրական տունէն փախած էր կրկէսի դերասանի մը հետեւելու համար:

Վարպետը կ'զգար թէ խնդրոյն լուծումին կը մօտենար: Գինեւտունէն դուրս ելաւ, յետոյ, դէպի ձախ դառնալով, տունին նըրանցքը մտաւ: Առանց աղմուկ հանելու գնաց մինչև բակը, ուր ամէն տեսակ հին ապրանքներ խըճողուած էին:

Գինեւտան ետեւի սրահին պատուհանը այն բակին վրայ կը նայէր: Քանի մը ապակիներ կոտրած էին և գէշ աղէկ դոցելու համար պարզապէս թուղթ փակցուցած էին անոնց վրայ: Ծիշտ այդ պատուհանին տակ կը դանուէր հին սընտուկներու դէզ մը: Գաղտնի ոտտիկանը անոնցմէ մէկուն մէջ կծկուեցաւ: Հոնկէ կրնար դիւրաւ լսել ինչ որ կ'ըսուէր ետեւի սրահին մէջ: Երկար ատեն սպասելու պէտք չունեցաւ: Հազիւ հինգ վայրկեանէ ի վեր հոն կը գտնուէր երբ դուռը բացուեցաւ և զրազիրը խիոյն պոռաց:

— Մ'հ, Պօպլի, վերջապէս եկաք:

— Սյդչափ ստիպողական ի՛նչ կայ նայինք, պատասխանեց խուստ ձայն մը, որ անշուշտ խափշիկին ձայնն էր: Կէս օրէ ետքի ներկայացումը պիտի սկսի և ներկայութեանս պէտք կայ: Եւ դարձեալ եկայ, բայց...

— Նոր բան կայ: Թօմսընին գրասենեակէն ճամբուեցայ: Բաթրօնը վառեց գիւ տմարդիօրէն: Յաճախորդ մը եկած և յայտարարած էր թէ փաստաբանին հետ խօսել կ'ուզէր գնդ. Մաք Րաֆինսի գործին համար: Անշուշտ ուղեցի դէտ: Նալ թէ խնդիրը ի՛նչ բանի վրայ էր: Թղթած բարներու սենեակը սարդեցայ և...

— Եւ բռնուեցա՞ք:

— Ծիշդ: Բայց դարձեալ բան մը տեսնելու ժամանակ աւնեցայ: Թօմսըն կտակագիրը փնտուց և չգտաւ:

— Անէ՛ծք: Ո՞վ էր այդ անծանօթը, որ փաստաբան Թօմսընը տեսնելու եկած էր:

— Իրաւ որ չեմ ճանչնար, պատասխանեց Պէրնֆիլտ: Եւ մանրամասնօրէն նկարագրեց Փինքէթթընը, ինչպէս որ տեսած էր զայն: Խափշիկը ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր երբեմն ուժգին հայհոյութիւնով մը ընդմիջելով անոր խօսքը:

— Թերեւս գաղտնի ոտտիկան մըն էր: Բան մը կայ որ զարմանք կը պատճառէ ինծի, այսինքն թէ ձգած են որ այսպէս հանդարտօրէն մեկնիք վայրկեան մը ետք անծանօթին այն խօսքէն թէ դուք գիտնալու էիք կտակագրին ի՛նչ եղած ըլլալը:

— Օ՛ն անդր: Անիկա նոյն իսկ խիստ քաղաքավարութեամբ ներում խնդրեց վայրկեան մը իմ վրաս կասկածելուն համար:

— Հը՛մ, ատիկա թերեւս կեղծիք էր: Ո՞վ կ'ըսէ թէ ձեր ետեւէն եկած չէ:

— Բնա՛ւ: Ես կը կասկածէի և աղէկ ուշադրութիւն ըրի:

Սակայն վստահալից շեշտին հակառակ, որով կը խօսէր զրազիրը, իր ըսածին չափ հանդարտ չէր երեւար:

— Դուք տխմարին մէկն էր ըսաւ խափշիկը կոպտաբար: Ձեր անծարակութեամբ մեզ ամենքս կորստեան պիտի մատնէք: Ինչո՞ւ դուռնէն մտիկ ընելնիդ մէջտեղ հանել տուիք: Ես գործը շատ աղւոր կազմակերպած էի: Ո՛չ ոք պիտի կրնար երեւան հանել որ աշտարակին բարձունքէն գնդապետը վար ձգողը ես էի: Բայց ձեր անխելութիւններովը ո՛չ դուք, ոչ ես և ոչ դեղանին Պէլիսա ապահովութեան մէջ չենք այլ եւս: Ա՛հ, ես...

Աւելի բան մը չկրցաւ ըսել, վասն զի նոյն պահուն անցքին դուռը յանկարծ բացուեցաւ և Նաթ Փինքէթթըն սեմին վրայ երեւցաւ, ատրճանակը ձեռքը: Ակնոցը, կեղծամը և սուտ մօրուքը հանած էր, այնպէս որ Պէրնֆիլտ, սոսկումէն դէք դեղին կտրած, երեսը նայելուն պէս ճանչցաւ այն մարդը, որուն հետ անհաճոյ վէճ մը ունեցած էր փաստաբան Թօմսընի սենեակին մէջ:

տով փախաւ, առանց մէկը ժամանակ ունեցած ըլլալու որ նշմարէ զինք։

Ամէն բան այսպէս բացատրուելով, Փինքէրթըն վայրկեան մը չկորսնցուց և կրկէս դարձաւ միւս երկու յանցաւորները ձերբակալելու համար։ Իրեն հետ առաւ երկու ոստիկաններ, զորս կեցուց վրանին առջեւ։ Յետոյ ներս մտաւ։

Պէլիսա այդ պահուն տրապիզին վրայ կը դռնուէր։ Տակաւին զեղեցիկ էր։ Կարմիր պնդավարտիկ մը հազած էր և քակուած սեւ մազերը կռնակէն վար կախուած էին։

Վարպետը անցաւ այն փակոցէն, որ հրապարակը հանդիսատեսներուն յատկացուած աթոռներէն կը բաժնէ։ Յետոյ ասորճանակը բարձրացուց և զօրաւոր ձայնով մը պոռաց աղջկան, որ հանդարտօրէն կ'օրօրուէր։

— Օր. Պէլիսա, հաճեցէք վար իջնել այդ տրապիզէն։ Կը ձերբակալեմ' ձեզ։

Այս բառերը աւարտած չէր երբ հտպիտ Ֆէրնանտօ, զայրոյթի ճիչ մը արձակելով, անոր վրայ կը խոյանար տապար ի ձեռին, իր մեղսակիցը պաշտպանելու համար։

Բայց Փինքէրթըն անակնկալի եկող մարդ չէր։ Ատրճանակը վար առաւ, կրակեց և Սպանիացին զետիւն գլտորեցաւ, սրունքէն վիրաւորուած։

Պէլիսա, սոսկումէն կիսովին յիմարացած, ուղեց տրապիզէն իջնել, բայց չուանը ձեռքէն փախցուց և ինկաւ հրապարակին մէջտեղը, ուր անշարժ մնաց, ծանրադէս վիրաւորուելով։

Թէ՛ Պէլիսա և թէ՛ Ֆէրնանտօ փոխադրուեցան հիւանդանոց, ուր թիրչկները յաջողեցան աղէկցնել զանոնք։ Բանի մը չաբաթ ետք, երդուեալ դատաւորներուն առջեւ հանուեցան։ Խափշիկ Պօպի մահուան դատապարտուեցաւ և ճուլթա ու Ֆէրնանտօ՝ ցկեանս բանտարկութեան։ Գալով գրապիր Ճօ Պէրնֆիլտի, անիկա հինգ տարուան բանտարկութեամբ ազատեցաւ։

Գողցուած կտակազիրը գտնուեցաւ ճուլթայի գոյքերուն մէջէն։ Բարի ձէն Խվընս կրցաւ ուրեմն տիրանալ այն փոքրիկ հարստութեան, զոր իր տրբը կտակած էր իրեն։ Փառանգութեան մնացեալ մասը, ինչպէս գուշակած էր փառտաբան Թօմարն, կը յատկացուէր զնդապետին հիմնա ծրարեսիրական գործերուն։

Գալով աղջկանը, զնդ. Մաք. Բաֆինս սանդիւմ մը իսկ ձգած չէր անոր։

910

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL1007241

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL1007240

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL1007239

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL1007238

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL1007237

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL1007236

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL1007235

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL1007234

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL1007233

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL1007232

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL1007231

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL1007230

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL1007229

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL1007228

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL1007227

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL1007226

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL1007225

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL1007224

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL1007223

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL1007017

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0933053

